

CURIERU ROMANU

Gazetă

POLITICA, COMMERCIALA
SI
Litterară.

Pretul prenumerației pentru Curierul Român împreună cu Buletinul Oficial, este de doi galbeni pe an; iar în parte unul câte un galben.

Abonarea se face în București, la

Redacție și la D. Iosifu Romanov; judece la CC. Cărmuiri și la DD. Profesori.

Această foie este de două ori pe săptămână, Marțea și Sâmbăta, iar Buletinul de patru ori.

ANUL XVIII. N°. 78.

BUCUREȘTI.

SÂMBĂTĂ, 12 OKTOMBRIE 1846.

SPANIA.

De vr'o cât-va timp politica Europei nu mai înfățișează nimic nou interesant: nimic politic nu se mișcă, și vorba nu este de cât numai de acel mariaj al infantei de Spania cu prințul Montpensier. Și de se face atâta vorbă, este că Englitara nu privește cu ochi buni această alianță a curții de Spania cu a Franței. Cabinetul britanic a și protestat în contra acestei uniri, zicând că prin aceasta se călătrește tratatul dela Utreht. Ludovic Filip însă, își caută de treabă, și D. Guizot răspunde cabinetului Londrei că Franța recunoaște Englitereii, precum și celorlalte puteri, numai dreptul de a împedea ca vellea doă coroane alle Spaniei să nu se poată nici odată pe același cap.

Eacă ce se mai citește în Heraldul din 24 Sept: asupra unei note ce D. Bulver ambasadorul Englitereii dela Madrid a adresat la cabinetul spaniol:

Este de sigur că ministrul englez a adresat guvernului nostru o comunicație dela cabinetul său asupra mariajului infantei cu duka de Montpensier.

Noi nu ne sokerim autorizați de a deskoperi terminii în care se cuprinde această notă, dar suntem siguri că cabinetul spaniol va răspunde precum se kuvine anoarei sale, și bunelor relații ce tot odată dorim a păstra cu o nație amică și aliată. Englitara se teme de consecințele ce ar putea să rezulte pentru Europa și pentru Spania din această alianță. Dar precum am mai zis'o, nimic nu este mai lesne ca de a împedea de a se întâmpla ce-vă nenorocitor din aceasta.

Către acestea, măcar că Englitara nu vede cu plăcere această împregiurare, restiunea, după deciziunea atât de solemnă a parlamentului, este resolută într'un fel nestrămutabil; și avem deplină convicție că această soluție nu va turbura întru nimic pacea de care se bucură Europa astăzi și care stă de niște baze prea solide.

— Se fak mari pregătiri de primire în Spania pe tot drumul pînă la Madrid pe unde este să treacă prințul de Montpensier.

La 25 Septembrie s'a dat cu mare solemnitate răspunsul oficial către contele Breson, ambasadorul Fran-

ței, atît din partea reginei-mame, din partea reginei Isabellei cât și din partea infantei, de primirea măritării acesteia cu prințul de Montpensier. După aceasta, D. contele Breson a dat înălțimei sale regale portretul augustului mire, pe care ea l-a primit cu mare mulțumire.

Se zice că regina mamă nu va însoți pe infanta la Paris, după măritare, ci va rămâne la Madrid.

FRANCIA.

Prințul de Montpensier a plecat la Spania la 28 Septembrie însoțit de frete-său, prințul de Aumale și de o mare suită.

ITALIA.

Papa Pius al 9-lea, cum se vede treabă, é hotărît a o scoate la cale cu reformele ce s'a propus, kiar de i s'ar împotrivi întreg kollegiul de kardinali. Pe doi din acestia, karij erau delegați în provincii și akolò întreprindeau o sistemă arăstoaie, îi kiemă la Roma, și îi desbrăcă de rangul acela, ordonându-le ca pe viitor să nu poată păși în altă calitate de cât ca arhimandriți. (Gaz. de Trans.)

KAUSA ROMÂNĂ.

(Urmare.)*

Al treilea, trista stare de astăzi a românilor poate fi ajutat prin nălțarea kredinței și a preoțiilor lor în rangul celorlalte confesii și a ministrilor lor. Montesquieu în privința regeii pune de princip și regulă principală a legilor fundamentale în stat: «Dacă stă în puterea ta de a lăsa sau a nu lăsa să între vreo confesie nouă în stat, să nu o lași; dar dacă arukă a intra, sufere-o.» Se pare că străbunii noștri înkă au păzit principul lui atuncă, când confesiile din patria noastră le împărțiră în primite prin lege și în suferite prin lege. Într'aceea precum fapta străbunilor noștri numai cu împregiurările timpului poate fi desvinovățit, așa renumitul scriitoriu «A spiritului legilor» (Monteskiu), de și autori-

*) Bezi N° 74, 76 și 77.

tatea lui o primim ne'ndoit în alte privințe, dar în acest punct p'rrerea lui pentru timpul nostru nu poate sta, nu, din acea pricină, pentru că veacul nostru nu cunoaște nici o relege ca singur m'ntuitoare, nici pentru ceriu, cu atât mai puțin pentru stat. Astăzi nici un om cu minte sănătoasă nu naște o kredință peste alta, din pricină că nu stă în puterea omenească a se p'rrunde prin raționare de absoluta bunătate și curățenie a nici unei. Prezum sunt felurite mijloacele de a ne face buni, așa și calea către fericiere é osebită. Nu! liniștea și fericierea statelor nu at'rnă dela unitatea sau mulțimea konfesiilor. Cunoaștem patrii fericite pe lângă konfesii multe, prezum și patrii nenorocite pe lângă o singur konfesiie. Să k'v'at'm în istorie. Grecia cu mulțimea kapistelor, cu nenumăratele și sekte filosofice, reprezentante tot de at'rea relegi filosofice, ateisti, monoteisti, dualisti ș. a. mulți peste m'sură; cum și Roma cu trei-zeci mii de zei în veacul libertății fuseră mai mari, mai fericite și mai glorioase, decât Persia și India cu câte un singur idol. Franța, Anglia, Amerika sunt mai cultivate, mai puternice, mai norocite decât statul Tibetului în Asia cu Dalailama al său, sau și decât Spania, carea se ține norocită cu o singur relege. Da, pentru că relegea după ideile de stat din zilele noastre nu este scopul statului principal, ba nu é scop nici dezum, ci é numai mijloc, dar un mijloc foarte minunat spre ajungerea scopului patrioților care este siguritatea, desv'urșirea și fericierea. Din cele zise p'rnă aci urmează că — neru-v'nd faptele omenești în sokoteală — în relege și în principiele ei preste tot și cu atât mai puțin în kutare ori kutare din relegi nu zace nici sekretul fericiirii publice, nici izvorul de turburări și nenorociri. Deși luminatul nostru veac în privința konfesiilor, care se află în f'ntă nu p'feste suferință (toleranță), carea în sine sokotită v'ndește o stare umilitoare, ci pretinde libertate întreagă, p'fekum art. 60 dela 1791 au și dat'o, p'rtinind într'o formă konfesia și pe misistrii ei, pentru poporul ce își tinde m'abile către diata de akuma. Acel cuvânt «toleranță», poate fi că sunase foarte bine în timpul trecerii din veacurile întunerecului în al nostru, din acele veacuri, în care din pricina kredinței oamenii rodea karne de oameni, și între a k'ror produse urâte se numără și inkvizitia spanioală (prin fok); astăzi însă nu prea kred să fie om cultivat, care să dea aceluși cuvânt vreun preț mare, măcar că nainte numai cu zece ani doktorii nostrii de teologie vorbia de ediktul toleranței lui Iosif II. ca de cea mai strălucită adevărință pentru marele suflet al aceluși mare monarh. Ce é drept noi în entuziasmul nostru și strigarăm vivaturii aceluși glorios monarh, ba la kapetul lekției chiar și profesurului! Sau é drept și bun ce învață kutare relege, sau é nedrept și rău. Dacă aceea învață bunul, și

dreptul, avem să o l'șăm în libertate; dacă învață răul și nedreptul, nu numai să nu o suferim, ci ink să o și oprim, să o k'k'ăm și să o nimicim. Dar paremise, că așa numita toleranță și mai de mult p'rtedea din oareș-kare egoism, din o doză de rivalitate pitulată frumușel, iar nu din temere de a periklita liniștea și dreapta kump'rnă a patriei. Și iată acestea sunt pricinele, pentru care nu putem primi p'rrerea lui Montesquieu. Să trecem însă din k'mpul teoriei în viață, la konfesiile din patria noastră. Aci rezultatele vor fi ink și mai plukute.

Kredința greko-rus'ritoană viează de at'rea sute de ani pe lângă celelalte cu următorii ei în număr peste un milion. Vă întreb, însemnatau istoria ceva nenorocire publică în patrie, carea să fie p'rtes de-a dreptul și numai dela influința acestei kredințe? Eu zic că nu. Cel care va întări în kontr'ne, é datoriu a demustra. Și cumcă prin acea împregiurare, că s'ar priimi religia aceasta între cele rechte și preoții ei s'ar așeza într'un rang cu cei de alte konfesii, n'ar urma nici un rău pentru patrie, afară de ce am zis mai sus o poziu deduce și de akolo, că konfesia augustană, elvetica, unitara sau ariana și cea greko-katolikă ink s'au priimit tot cu kipul acesta, ba însuși religia neunită prin art. sus citit au priimit voie de a se deprinde slobod, și totuși prin aceea n'au kunoskut nici un felu de turburare, nici un fel de întârziere altora. Cumcă k'rtedat' vreun patriot de această sau acea konfesiie s'au virit nasul unde nu i s'au k'zut, k'v'at'ndu'și propriul său interes sau al konfesiiei sale, supt mantelul religiei, cumcă k'rtedat' unii au întreprins silniții supt pretestul religiei, și cumcă k'rtedat' binele patriei au fost silit a p'rtini pentru vreun înt'res în parte, pricina radikală n'avem a o k'v'ata în aceasta sau în acea konfesiie, ci în fanatismu, în superstiție, în prejudețe, în prostia și nekultura minții, sau în răutatea inimii kuiva. Nici o religie nu învață ceva rău, ci servitorii ei cei proști. Rău nu face nici o konfesiie religioasă, dar fak adeseori oamenii supt steamp'ntul religii. Și acestea le pedepsește legea după cuv'ntul. Religia nu o atingă, nu o uriască nime, k'v'ci ea dă m'ntuire oamenilor. Să l'șăm aci ink și acea împregiurare, că Ungaria se g'țește a koncede foloase frumoase la următorii acestei religii. Apoi căte ușurare nu va fi atunci pentru planul unirei Transilvanii cu Ungaria când m'rturitorii de religia neunită vor avea asemenea drepturi ca și cei de akolo. Purtarea dereg'rtoriilor și anumit a dereg'rtoriilor kardinale sau de frunte era tot de ce se temea konfesiile cele rechte. Însă acest p'rete desp'rtitoriu în skurt se va trage jos, și dreptul de a îmbrăca ori ce post în patrie se va estinde la toți fiii patriei. Pentru ce dar să ne skumpim akum în minutul cel de pe urmă! Dacă vom privi la tinguitoarea soarte, în care se află preo-

ții ceî de rînd de religia neunită, kariî astăzi se află pe amvon propovăduind cuvîntul evangheliei, iar mîne pe bancă ascultînd la proasta poruncă a solgăbirbului sau a epistatului domnesc, kariî, de cumva nu sînt nobili după naștere, sînt siliți a purta greutatețile țării, a face robote domnești, a plăti contribuție sau taxă, și din puțina moșioară ce au — numai Dumnezeu știe — mai mult a se nekaji, decât a trăi, în vreme ce preoții celorlalte confesii se bucură de o deplină libertate personală și de privilegiuri nobile pînă când se află în viață. Dacă vom lua în băgare de seamă, ce jertfă bine primită aducem dreptății și adevărului prin aceea, ce pildă frumoasă dăm despre cinstirea credinței și a convingerei sufletești, despre iubirea religiei; dacă în urmă vom privi ce frumos va străluci această faptă a noastră în inimile acestei clase de oameni, cum le vom căștiga inimile și mulțumirea, cum le vom vindeca ranele cele făcute prin veacurile trecute! Ce virtute poate fi pentru muritoriu mai frumoasă, decât când din slobodă voință poate și vrea să fie drept! Nimic poate împăca într'atîta pe popor, decât când către credința și religia lui te arbiți cu milostivire.

La trista stare a românilor de astăzi se poate da ajutoriu: a patra și prin de o potrivă purtare a contribuției și a greutateilor obștești.

Fiindcă în privința aceasta mi-am dat părerea în alt lok, și fiindcă trebuința aceasta o kred a fi mai presus de toată demonstrarea, cu prilejul acesta imi arăt numai acea dorință, ca principiile ce am înprivința aceasta, Erd. Híradó kát mai în grabă să le împrățșask și lui Buda-Pesti Híradó... Așa să fie!

A cîntă prin rădikarea de șkoale sătești. Spre scopul acesta după pîrerea mea nimic ar fi mai cu kale, de cât ca la Blaj pe lângă seminariul (de preoți) care se află în ființă să se mai rădiche un institut pentru creșterea și deplinirea învățeturilor. Acest institut ar avea a sta supt privegerea celor doi episkopi români din Transilvania și supt a guvernului. Din acesta apoi ar fi să se trimită învățetori pentru șkoalele poporane în toată Transilvania, fîră osebite de é biserică unită sau neunită, carea are trebuință de învățetoriu; de vreme ce s'ar îngrijii, ca tinerimea din vreme să se deprindă în dogmele religiei sale, cea unită în alle sale și cea neunită iarăș în ale sale. Tinerii neuniți, kariî s'ar isprăvit învățeturile dogmatice în Sibiiu, ar putea după aceea veni aci pe un an — doi, ca să se deplinească în științele ce se cer dela un învățetoriu. Kăci judecînd după starea daskalilor noștrii de astăzi, kariî se trimit pe la sate, aceia într'adevăr nu de învățetori, ci niți de klopotași sau klisieri nu sînt destoiniți. Ce s'ar căștiga prin aceasta? Fîră ca români să se uniask, sau să se desuniask în cele ce se

țin strins de dogme, ar căștiga și o parte și alta învățetori harnici, s'ar cunoaște unii pe alții mai bine, nu s'ar prigoni și mușka între sine, ci s'ar suferi ca unii ce sînt frați de un sânge și fii al aceluiași pîrinte. Dar vor zice unii, pentru ce să nu și rădiche români neuniți un astfelu de institut la Sibiiu lângă episkopia lor? Eu aceasta n'aș sfătui din două pricinii. Întriu: în Sibiiu elementul sâresc dela o vreme încoace s'au făcut atît de prekumpnitoriu, în kăt mi é teamă că acolo am căștiga tokma kontrariul de la aceea ce voim într'adevăr a căștiga, adică, ca această klasă de popor (români) prin rădikarea unor sarcine, de o parte să scape de jugul sârăciei ce o apată, iar de alta prin înființarea șkoalelor să se kurbțe de negura și norul neștiinței ce o ține legată în kătuși ca de fer, prin urmare ca din români să facem cetățeni credincioși. Luminați și kuprinzetori de interesele patriei, cu un cuvînt prietini adevărați ai konnaționalilor săi. A doua: mărturisesk deadreptul, că după ce între uniți și neuniți este așa puțînă osebite, după ce uniții și pînă acum sau bucurat de unele drepturi și binefaceri, după ce sînt de o viață și de un sânge, nu é de dorit, ca acest popor să se mai prigoniask între sine, ci să se suferă frățeste în interesul patriei și a nației. În adevăr niți odată n'am putut prîcepe, ca ce pricinii pot fi, pentru care uniții cu neuniții se urăsk unii pe alții *). Dumnezeu mi é mărturie, că eu aceasta nu o doresk din duh de prozelitism, (ca să zikă, nu doresk ca unii orî alții să și pîrăskask relega lor străbuni, și să îmbrățișeze pe ceilalți), nu niți de cum, ci din propriul interes al patriei, din interesul românilor, ca să fie cu toții într'o înțelegere frățiască, după cum cere și spiritul evangheliei, din interesul ferichiei ce ar avea în acea întîmplare a se revîrsa pe poporul întreg **).

Ce se ține de orînduirea din mîntu a acestor șkoale aș alla cu kale, ca aci să ne slujiască de temeliu operatul sistematicei deputații, la carea cu prilejul dietei trecute se înkrezuse treaba educației poporului; preafirește, cam îndreptîndune noi după împregiurările noastre.

Kăt pentru fondul de bani, ar fi cu kale, ca pentru treaba aceasta să se rupă o sumă din vistieria țării sau odată, pentru totdeauna, sau pe tot anul, kăte o sumă mai mikă în kip de înzestrare spre koperirea speselor celor de neapărată trebuință, cum

*) Zău niți noi nu știm. Într'aceia să întrebăm pe bulgari; acea zik, că unirea și neunirea, adică trista desbinare în două părți sau tabere dușmane la români sau fu jokul unei politici străine ghicitoare, sau o nebunie românească. Red. Gaz. de Trans.

**) De aci mai în jos gămaseră kăte-va gânduri, care niți de cum nu se țin de kausa români, și auctorul încă le atinse numai ca prin treacăt. De acestea vor fi kăte-va și mai în jos. Red. Gaz. de Trans.

sau fãcut și se face aceasta în Anglia, Franța și Prusia, și cum s'au fãcut chiar și aici la noi în patrie cu institutul Terezian din Sibiu, care primește din vistieria țării pe tot anul câte trei-zeci mii florini în kip de dotație și pe lângă aceștia încă și o cãrțime de bucate din domeniul Koloș-moșturului. Din acești bani deregătorul respunzătoriu își kopere spesele anuale trebuințioase, iar sokotelele se trimitu în tot anul spre cerșetare la în. gubern. Acest kip mi s'ar pãrea cu kale a se aplica și la șkoalele sãtești.

Iar de cumva nobilimea noastră nu s'ar indupleca nici în dietele acestea a se supune la purtarea greutăților țării, care vezi bine, că pentru noi ar fi o nespunș nefericire, atunci eu mai știu un mod, prin care cel puțin neam mai putea ajuta câtva, de nu și de ajuns. Acela ar fi, ca dieta prin o reprezentatie, să se roage de Maiestatea Sa, bunul nostru prințipe, ca rãnz când nobilimea noastră se va indupleca a da și ea kontribuție, sau rãnz când pe temelul acesta luânduse bani împrumut se va putea înființa o vistierie a țării, în care apoi ar avea a încurge toate veniturile acestei patrii, asemenea purtânduse din aceea și toate spesele țării, să se îndure a ne lãsa dela fiecare majã de sare, cei 15 kr. argint, karii într-o peste trei florini, spre klãdirea șkoalelor poporane, de care acum la început dupã mãsura desimeii poporului ar fi cu kale ca în fiecare žinut, komitat, skaun, distrikt să se înființeze pe fiecare an cel puțin câte trei sau patru. Cum ar fi de pãșit în pãcina aceasta mai de parte, o știu toți bãrbații cei praktičii. Nu ne ȳiertat a ne îndoi, cumcă M. Sa prekum în Ungaria prin rãdikarea prețului de sare, au dãruit o sumã însemnãtoare pentru înființarea unui proiect fericițoriu akolo, tokma așa nu și va trage mila nici dela noi, mai ales când voim a întreprinde un ce privitoriu la fericiirea unei plase sãrache din patria noastră. Prin aceasta s'ar pune temelul totodată și pentru o zidire spiritualã, prin aceasta s'ar kãștiga o mãsurã în kontra sãrãchimeii poporului, în kontra neștiinței ce'l gonește, care de mult s'au fãcut nește postulate drepte ale poporului. Adaogã, că poporul de mult strigã, cumcă sarea astãzi se vinde cu un prețu prea mare, pe lângã acela, cu care se vindea mai de mult, în kãt, glasul poporului strigãtoriu în privința aceasta numai așa s'ar liniști, dakã ar vedea, că asupra lui, sau a fiilor săi se revarsã ceva folos moral din aceasta. Aci întreb pe oii care patriot s'ãmi spuie, cu ce s'ar putea arãta monarhul îndurarea sa în kip mai mãreț și mai folositoriu de kãt în astfelu de ajutoriu, care se învãrte pe lângã una din trebuințele cele mai neapãrate pentru poporul nostru. Despre episkopii romãni încã sãntem konvinși, că vãzând ajutoriu și pilda prințipelui în report cu veniturile ce au, încã n'ar lipsi a tinde mãnã de ajutoriu spre înființarea acestui nobil institut de care vorbim.

Dar în privința aceasta și proprietarii noștri ar putea face în adevãr mai mult. A și rudi familiile cu patrioții de cei mari vedem că le place prea mult, dar ai imita pe acela în fapte nu prea. Ba proprietarilor noștii le place a se și numi patrioții mari, nu însă a și merita acest' nume frumos prin fapte. Tot reazi-mul mândriei lor și'l pun în rang, în titule, în moșii întinse și în numãrositatea iobagilor; însă îndatoririle ce sãnt legate de aceste foloase, îndatoririle, pe care le cere dreptul naturei, patria și omenirea dela dinșii, înbunãrțirea sorții iobagilor atât în privința materialã, kãt și spiritualã, aceasta o iau în mai puținã bãrgare de seamã, nu voiesc a ști nimic de ele. Ce iar konsta pe dinșii, daka din întinsele lor moșii ar rupe un lokșor potrivit pentru kasã de șkoalã? Ce iar ținea pe dumnealor, dakã din veniturile de câteva zeci de mii pe an, ar rupe vreo sutuțã oii duor pe an pentru ajutarea învățatoriului și kãțiva florini pentru kumprãrea kãrților la prinții serimanii, și acestea toate numai rãnz când statul va aruka a îngriji de această sãntã îndatorire? Într'adevãr ar fi cu mult mai bine a și kãștiga popularitatea prin fapte întreprinse în interesul poporului, de kãt singur prin kuvinte deșerte! Priviți la Ungaria, akolo un Batiani, un Zai, un graf ca Karoli și alți patrioții adevãrați, a kãror fapte nobile în privința aceasta vor strãluci rãnz când va mai fi vreo istorie. Priviți și în patria noastră la b. N. Beșeleni, care mai în toate satele unde are moșie au rãdikat câte o șkoluțã și câte un institut pentru prinții cei sãrachi. Eu am rãmblat prin satele lui șiam auzit ce zice poporul despre el, akolo m'am konvins despre acel nobil simțimãnt, ce va să zikã a fi proprietariu mãrinimos! Akolo sãnt grafi A. B. și D. T., karii de mult se okupã cu astfelu de întreprinderi. Dar akolo și domeniurile fiskale sau împrãtești, unde din grația înaltului nostru prințipemai în tot satul sãnt șkoale normale, în care se aflã învățatori kalifikați în Sibiu cu platã încẽpind dela 50—200 florini în argint.

Nime nu poate face patriei în timpul nostru slujbã mai binepriimitã, de kãt silinduse a mijloci o stare spiritualã mai bunã pentru poporul nostru, și aci înțeleg cu deosebire pe romãni, kãci ei sãnt așa zikãnd, osia karului, și ei sãnt mai aproape de pericluine; nime nu poate face astãzi mai mare merit pentru patrie, de kãt acela, care va lumina spiritul lor, va împrãștia prejudețele lor, va nãzui a le domoli amãrãchimea și mânia ce o au asupra celor privilegiati prin fapte de ale dragostei, cu un kuvãnt acela, care'i va învãrta a și iubi patria. Eu pentru timpul de față nu aflu patriotismu mai mare.

(Ba urmã.)